

doi: 10.3935/rsp.v17i1.910

## **RAD U HRVATSKOJ: PRED IZAZOVIMA BUDUĆNOSTI**

**Vojmir Franičević i Vlado Puljiz (ur.)**

Zagreb: Centar za demokraciju i pravo  
Miko Tripalo i Pravni fakultet Sveučilišta  
u Zagrebu, 2009., 386 str.

U uvjetima najveće svjetske gospodarske krize nakon Drugoga svjetskog rata, jedan od gorućih socijalnih i ekonomskih problema postaje rastuća nezaposlenost. Rad je izvor dohotka i sredstava za život za većinu stanovništva, ali i izvor samopoštovanja radnika. Stoga se porast nezaposlenosti reflektira u porastu siromaštva, nejednakosti i općeg nezadovoljstva. Kakvo je stanje tržišta rada u Hrvatskoj, koji su izazovi i problemi s kojima se susreću radnici i poslodavci neke su od tema koje autori obrađuju u ovoj knjizi. Knjiga se sastoji od dvanaest poglavlja, predgovora, uvoda i pogovora.

U uvodu Vlado Puljiz izlaže Castellsovu klasifikaciju dominantnih oblika rada kroz povijest. U prvom, proleterskom razdoblju, radnici su bili obespravljena masa koja je živjela na rubovima društva. Radni uvjeti bili su teški, plaće niske, a socijalna prava mala. Stoga je neprestano prijetila socijalna revolucija. Kako bi se prijetnja revolucije smanjila, postupno se poboljšava položaj radnika. Uvodi se stabilna struktura radnih odnosa koja se temelji na radnom ugovoru. Radno vrijeme postaje ograničeno, radni uvjeti bolji, plaće veće. Sve su to obilježja salarijata, koji je svoj vrhunac dostigao u desetljećima nakon Drugoga svjetskog rata. Konačno, trenutno se nalazimo u periodu fleksibilizacije rada, čija je osnovna karakteristika porast atipičnih oblika zaposlenosti poput rada na određeno vrijeme, rada na di-

stancu, neovisnog rada i sl. Globalizacija, tehnološka revolucija i tercijarizacija postavljaju nove izazove, a koji su to izazovi i kako na njih odgovoriti, teme su idućih poglavlja.

U prvom poglavlju Maja Vehovec analizira učinak starenja na tržište rada. Starenjem stanovništva pogoršava se omjer aktivnog i uzdržavanog stanovništva, tako da je u 2006. godini u Hrvatskoj na jednu uzdržavanu dolazilo 1,4 zaposlene osobe. Autorica zaključuje da su tranzicijske zemlje najteže pogođene procesom starenja, a Hrvatska nije nikakav izuzetak. Autorica kao rješenje problema navodi otvaranje hrvatskog tržišta rada imigrantima te podizanje dobne granice za umirovljenje. U drugom poglavlju, Alka Obadić analizira osnovne trendove na tržištu rada u Europskoj uniji i Hrvatskoj. Nezaposlenost je u obje »države« strukturnog karaktera. Razlika je u tome što Europska unija s tim problemom prvenstveno pokušava izaći na kraj aktivnim mjerama poput prekvalifikacije i usavršavanja, dok su te mjere u Hrvatskoj pretežno pasivne, poput naknade za nezaposlene. U trećem poglavlju Valerija Botrić analizira razlike u stopama nezaposlenosti među županijama u Hrvatskoj. Autorica naglasak stavlja na faktore koji se do sada nisu analizirali – migracije, odnos potražnje i ponude na tržištu rada te strukturu djelatnosti u županiji. Kao zaključak nameće se da nižu stopu nezaposlenosti imaju županije s neto imigracijom, većom potražnjom za radom te nižim postotkom stanovništva zaposlenih u poljoprivredi. U četvrtom poglavlju Branka Galić i Krunoslav Nikodem zaključuju da postoji značajna spolna diskriminacija na hrvatskom tržištu rada.

U petom poglavlju Teo Matković analizira kretanje samozaposlenosti u Hrvatskoj. Analizirajući podatke iz ankete o radnoj snazi za razdoblje 1996.-2006., autor dolazi do sljedećih zaključaka. Prvo, razina

samozaposlenosti poprilično je stabilna, između 18,5% i 22,5%. Ekonomske i institucionalne promjene nemaju utjecaja na povećanje ili smanjenje udjela samozaposlenih u ukupnoj zaposlenosti. Drugo, autor upozorava da nije bitna samo kvantiteta samozaposlenosti, već i kvaliteta poslova koje samozaposleni obavljaju. Europska strategija zapošljavanja zagovara povećanje broja samozaposlenih, ali i bolje poslove za samozaposlene.

U šestom poglavlju Danijel Nestić upozorava na nesrazmjer između neto plaća prema paritetu kupovne moći (PPP) i BDP-a po glavi stanovnika prema PPP-u. Novi zakon o minimalnoj nadnici još će pogoršati taj nesrazmjer. Naime, novim zakonom rast plaća veže se uz rast BDP-a iz protekle godine. Time je zakonodavac želio postići da rast plaća prati rast proizvodnosti. Međutim, vezujući rast minimalne plaće uz rast plaća i rast BDP-a, rast u proizvodnosti u gospodarstvu računa se dva puta. Stoga rast minimalne nadnice ne prati rast produktivnosti, već ga dobro nadmašuje, što će znatno pogoršati ekonomsku konkurentnost zemlje u onisko plaćenim poslovima. Osim toga, vezanje minimalne nadnice uz rast BDP-a može biti prociklično. Ovo će osobito doći do izražaja kod naglih promjena ekonomske klime, poput sadašnje gospodarske krize. Prema novom zakonu, rast minimalne plaće u 2009. godini trebao bi iznositi 9%. Ovo je potpuno nerealno u uvjetima recesije, te će tako novi zakon dovesti do znatnog povećanja nezaposlenosti osoba s minimalnom plaćom. Stoga autor sugerira da bi se u zakon trebala ugraditi i očekivanja u budućnosti.

U sedmom poglavlju Branimir Šverko i Zvonimir Galić analiziraju promjene u kvaliteti radnog života u Hrvatskoj u razdoblju od 1993. do 2008. Zaposleni su podijeljeni u tri grupe – NKV i KV, SSS te VŠS i VSS, a vremenski period na četiri razdoblja.

Autori pokazuju da je stopa zadovoljstva radom u Hrvatskoj u porastu, uz izuzetak NKV i KV grupe nakon 2004. godine. Najveći porast kvalitete rada zabilježen je kod najobrazovanijeg segmenta zaposlenih. Od elemenata koji čine kvalitetan rad, najveći napredak ostvaren je u ocjeni pravednosti plaća i radnih uvjeta, a znatno manji u osiguravanju autonomije i prava na suodlučivanje radnika. Problem ovog rada je vrlo kratak vremenski period od samo 15 godina, a osobito grupiranje u četiri vremenska razdoblja, što je stupnjeve slobode svelo na samo tri. Za pouzdanije rezultate bilo bi poželjnije da su stupnjevi slobode znatno veći.

U osmom poglavlju Nina Pološki Vokić ispituje jesu li potrebe radnika bolje osigurane u poduzećima s ili bez sindikata. Koristeći podatke dobivene anketom, autorica zaključuje da su poduzeća gdje ulogu sindikata preuzima menadžment ljudskih potencijala bolje zadovoljavala potrebe svojih radnika. Kompanije bez sindikata ostvaruju bolje rezultate u čak 20 od 29 razmatranih kriterija. Međutim, i sama autorica upozorava na problem nesigurnosti parametara. Naime, samo 6 pokazatelja je statistički signifikantno. Osim toga, anketu su ispunjavale osobe odgovorne za ljudske potencijale, odnosno menadžeri, a ne obični zaposlenici. Iako su menadžeri u boljoj poziciji da odgovore na mnoga pitanja od običnih zaposlenika, npr. o visini najmanje i najveće plaće u poduzeću, bilo bi dobro provesti anketu o zadovoljstvu upravljanjem ljudskim potencijalima na razini zaposlenih, kako bi se utvrdilo podudaraju li se percepcije menadžmenta i radnika o kvalitetnom upravljanju ljudskim potencijalima.

U devetom poglavlju Marinko Učur raspravlja o problemima zaštite na radu. Uvjeti rada u Hrvatskoj nisu zadovoljavajući, a iako je doneseno nekoliko dodataka Zakonu o zaštiti na radu iz 1996. godine, suština zakona nije se mijenjala. Potreban je novi

zakon o zaštiti na radu u kojem će se veći naglasak staviti na preventivno djelovanje. Željko Potočnjak i Viktor Gotovac u desetom poglavlju donose pregled pravnih oblika rada u Hrvatskoj. U jedanaestom poglavlju Svjetlana Šokčević razmatra probleme uspostave socijalnog dijaloga u Hrvatskoj. U usporedbi s ostalim europskim zemljama, Hrvatska zaostaje u učinkovitosti svojeg socijalnog dijaloga. Stoga ni ne začuđuje negativna ocjena Europske komisije o napretku Hrvatske na ovom području. U zadnjem poglavlju Jasminka Kulušić analizira novi zakon o radu kojim se usklađuje hrvatsko zakonodavstvo s onim Europske unije. Na kraju Vojmir Franičević u Pogovoru zaključke ovih radova sažima u smislenu cjelinu. Franičević se koncentrira na tri problema – nedostatak konkurentnosti hrvatskog gospodarstva, postojanje socijalno ranjivih grupa (npr. nezaposleni, umirovljenici, žene, neke etničke skupine) te nedostatak vjerodostojnosti i sposobnosti koje bi garantirale uspješnu provedbu nužnih reformi.

Svijet pokušava prebroditi najgoru ekonomsku krizu od završetka Drugoga svjetskog rata. Pad ekonomske aktivnosti prati i rast nezaposlenosti. Nažalost, Hrvatska nije izuzetak u cijeloj toj priči. Stoga ova knjiga izlazi u pravi čas i upozorava na zabrinjavajuće trendove na hrvatskom tržištu rada, ali i nudi konkretne mjere kako izaći na kraj s tim izazovima. Pohvalno je da velik dio članaka u ovoj knjizi predstavljaju empirijska istraživanja, često na dosad neobrađenim bazama podataka (upravo na ovim člancima stavljen je naglasak u ovom prikazu). Problem dijela ovih istraživanja je što su vremenske serije prekratke te je teško govoriti o dugoročnim trendovima na tržištu rada. No, to je više specifičnost mlade hrvatske države nego problem autora.

Ivan Grgurić

doi: 10.3935/rsp.v17i1.896

## MEĐUNARODNE ORGANIZACIJE O OBRAZOVANJU ODRASLIH (PRVA KNJIGA)

Ivana Puljiz i Mile Živčić (ur.)

Zagreb: Agencija za obrazovanje odraslih, 2009., 294 str.

Hrvatska ima zavidno iskustvo s više od stotinu godina u obrazovanju odraslih. Ipak, sadašnja stopa sudjelovanja u obrazovanju i učenju odraslih u Hrvatskoj osjetno je niža od onih u EU-u, iako tu nisu uključeni svi oblici obrazovanja i učenja. Iako postoji prilično veliki broj pružatelja usluga obrazovanja odraslih, a povećava se i zanimanje za sudjelovanje u sustavu usavršavanja, osposobljavanja i prekvalifikacije, u cjelini su bila prilično mala znanja o važnosti i djelovanju međunarodnih organizacija koje su aktivne u tom području, a i uvelike se razlikuje shvaćanje nekih temeljnih pojmova.

Stanje bi se trebalo osjetno popraviti zahvaljujući novoizišloj publikaciji *Međunarodne organizacije o obrazovanju odraslih*, čiji su urednici Ivana Puljiz i Mile Živčić, a nakladnik Agencija za obrazovanje odraslih iz Zagreba. Izvršni urednici su Ivan Čulo, Anita Klapan, Milan Matijević i Tihomir Žiljak. Ova knjiga posvećena je Vijeću Europe i Europskoj uniji, dok je namjera izdavača i urednika projekt nastaviti drugom knjigom koja će obuhvatiti rad Ujedinjenih naroda, Organizacije Ujedinjenih naroda za obrazovanje, znanost i kulturu (UNESCO-a), Međunarodne organizacije rada, Svjetske banke te Organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD).

Knjiga započinje kraćim Predgovorom u kojem urednici ističu složenost sustava